

Társadalmi fókusz Bartha József konceptuális munkásságában

1 Magyarország, Románia, Csehország, Szlovénia, Finnország, Dánia, Ausztria, Olaszország, Németország, Svájc; Korea, A.E.Á.; szerepelt többek között olyan kurátorok kiállításain, mint Harald Szeemann vagy Oliver Klemmayer.

2 Módszere: a két, egymás mellett ülő alanyról készült eredeti fotót megismétli, ezen már a szereplők egymás ülőhelyén ruháiban és testtartásában láthatóak.

3 A helyi, felszín alatt feszülő etnikai viszonyok kontextusában (a két közösség megközelítőleg egyenlő számban él a városban) köztéri

Bartha József konceptuális alkotó, akinek munkáit a társadalmi valóság inspirálja. Munkásságának fontos eleme, hogy az Erdély- és Európaszerte, valamint tengerentúli művészi szereplései mellett¹ az általa működtetett ArtEast Alapítványon és a B5 Stúdió/galérián keresztül művészetszervezői aktivitást is folytat, aktív kapcsolatot tartva helyi alkotókkal és külföldiekkel egyaránt.

Művészetében az erőteljes társadalmi fókusz egyrészt olyan tárgykonstrukciókat eredményez, amelyek egyszerű, szuggesztív vizuális nyelvezettel, metaforikus tartalmi struktúrákban közölnek, másrészt pedig intervenciókat, performance-okat/happeningeket, amelyek a valóság szövetébe ágyazódnak. Stílusa legtöbbször nyíltan konfrontatív, a témákat nyersen, humorral és játékosan kezeli. Alkotásaira nem kimondottan jellemző a kontemplativitás, de egyes témáinál teret kap egyfajta szürrealis költőiség.

Pályafutása kezdetén elsősorban az identitás foglalkoztatta, majd ez a tematika kiterjedt különböző konkrét társadalmi jelenségek irányába, komplexebb közösségi, művészet- és kultúrpolitikai rétegekkel gazdagodott. Több évet átívelő ruhacserés fotósorozatában² a képpárok adott szereplőinek függvényében kerülnek felszínre az identitás különböző vonatkozásai, általánosan poétikus képiséggel. *Retouch - Majdnem azonos* című munkája, habár szintén képpárokkal és ismétléssel játszik, már sokkal összetettebb rétegeket hordoz: családtagok és generációk hasonlósága és különbsége, a korok különböző sajátosságai, tapasztalata és tudata, valamint a társadalmi rendszer változása és változatlanlansága.

A tematika kibomlásával a lokalitásra irányuló figyelem lesz a Bartha művészi szemléletmódját meghatározó fő irányvonal. A legszűkebb értelemben vett lokalitás a vásárhelyiség specifikus jelenségeit tematizálja. Marosvásárhelyi köztéri szobor-csatája³ *Barátságos mérkőzés*⁴ en kerül kicselezésre: a két bronz polgármester helyet cserél talpazataikon. Ugyanígy cserél helyet II. Rákóczi Ferenc és Mihai Viteazul⁵ mellszobra is, a téma pedig egy következő felvonásban videóval egészül ki, amelynek interjúból kiderül, hogy a helyi járóelők többsége egyik történelmi szereplőt sem ismeri igazán, annak ellenére, hogy elméletileg a lakosság nagy részének öngazdoló szükséglet(?), s ezért megnyugtató a jelenlétük. Valóban, akár fel is lehetne cserélni őket... Szintén ehhez a témakörhöz tartozik a kettős utcanévtábla installációja: a *Feri és Mișu – A kecske is, a káposzta is* című lentikuláris nyomtat is a helyi viszonyokat ironizálja.⁶ A lokális identitás megközelítésének további szintjei az erdélyiség (*Tsárdás*⁷, *Erdélyi falvédőlevés*), valamint a posztkommunista kelet-európaiság és az európaiság (*Marlboro Country*⁸, *Retouch, Made in China*).

A helyi közeg egyedi konstellációi általános problémákat vetítenek ki, így terítékre kerül a visszatérő motívum, a nacionalizmus (*Ez nem zászló, Nemzeti célbadobós játék*), valamint olyan társadalmi-politikai jelenségek, mint az agresszió fetiszizálása és társadalmi elfogadása (*Koktélparti*), az

Bartha József
Fotó: Bartha Dániel

emlékművek, hőskultusz és a társadalmi emlékezet kérdésköre (*IKEA effect* projekt), illetve a nyugat idealizálása és bálványozása (*Marlboro Country, Made in China*).

A *Made in China* objekt-intervenció finom humorral, sokrétűen tálalja az EU-val szembeni elfogultságot: a Nyugathoz tartozás tudata jó hálózásakként körbevesz és melegít. Azonban ha közelebről megvizsgáljuk burkunkat, a belsejében levő címkén a címadó feliratot találjuk – álmainkat a politikai szövetségek, a környezetszennyezést könnyítő kereskedelmi szerződések, az olcsó munkaerő kiszípolozása zavarhatja meg... Hasonló mechanizmussal hat az *Ez nem zászló* (*Ceci n'est pas un drapeau*) című installáció is: Magritte kijelentése itt igazzá válik, de továbbra is bizonytalan helyzetbe hozza a befogadót, még ha arra is buzdít, hogy a görcsös feszengés a nemzeti identitás körül – akár negatív élményhez kapcsolódik, például a felvállalás kellemetlenségeihez, akár „pozitív” élményhez, pl. túlárado büszkeség, méltóságérzet állapotához (kényszeres öngazolás és becsvágy) – sohasem természetes és működőképes attitűd. (...) Ez nem zászló, ezért nem kell feszengeni; kezeljük csak lazán, természetesen, a mindennapok tükrében az ügyet.⁹ A ráüljek/ne üljek rá dilemma viszont megmarad, és humor forrása lesz.

Bartha identitásának nem csak mindennapi, politikai vonzatait dolgozza fel, hanem a művészet státusát is. A *Művészettörténet-óra* című performance-happening szintén a komplex helyi valóság egy jelenségéből indul ki¹⁰, és ennek kapcsán Beke László Művészettörténetét juttatja el a nagyközönséghez; a jelenlévők a kiűrtett papírtölcsek lapjait a) hazaviszik, ezzel megőrizve a diszciplína értékét /személyes szférájukba vonva azt; b) kifüggesztik az erre előkészített zsinórra, közzé téve és megosztva azt, mintegy vita vagy akár módosítás tárgyává téve a leírtakat; c) a mellette levő kukába dobják, ezzel elvetve a művészettörténetírást, csupán a művészetfogyasztás mindennapok realitásába beépült gesztenyéjét tartva meg. Uzonkafürdői public art projektje (*Uzonka*) a művészetben belüli centrum-periféria viszonyt pedzegeti, a nyugati művészeti világ sodrába való bekapcsolódás szükségességét vitatva (a Velencei Biennálé és a Kassel-i Dokumenta jelei ugyancsak furcsán mutatnak az erdőben, vagy a falu különböző pontjain; viszont mégis van valamiféle relevanciája annak, hogy ezek a közönséges hétköznapi irány-opsiói legyenek, és ne kiemelt alkalmaké). A *Nem Eladó* című installáció pedig a művészet és kultúra elpiacosodását tematizálja, tükörfelületben a műemlék-környezet, a kiállítás többi része – a kortárs művészet, de maga a néző képe is megjelenhet.

Bartha dinamikus művészet-szemléletmódja részben annak is köszönhető, hogy színházi díszlettervezéssel foglalkozik: alkotói tevékenységében a kétdimenziós, statikus kép visszacsúszol a tárgy installációk és történekközpontú művek (performance-happeningek, videók) javára. Ami pedig a néző szerepét illeti, az alkotó performatív dimenziót jelöl ki a számára: a művel való interakciója új identitásokat teremt. Így történik ez az *Erdélyi falvédőleves* (össz)művészeti akciója esetében, amelyben a magyar szabógallérleves, a román supă de urechiușă, az örmény ángádsábur fogyasztása és Láng Zsolt fiktív receptjeinek olvasása/meghallgatása által olyan közösségi tér aktiválódik, amelyben feloldódnak az erdélyi kulturális hatások, a művészet és a mindennapok, illetve a magas és a populáris kultúra ellentétei.¹¹

szobrokat csak felváltva állíthatnak a felek. A helyzet további következménye, hogy a szoborállítás olyan hatalmi gesztussá válik, amely ugyanilyen impulzust generál a másik közösség részéről, és a politikum ezt meglovagolva újabb és újabb szobrok és szobortervek zászlaja alatt csatározik.

4 - *Szerva itt, csere ott*; lambda nyomtat, 2010

5 - román nemzeti hős, 1558–1601

6 A helyi önkormányzat a kétnyelvű utcanévtáblák kérdésén sajátos értelmezésben, egyetlen utcanévtáblán, csak az „utca” szócskát lefordítva kezeli. Mindezek eredménye az, hogy a város két különböző dimenzióban létezik, s a tulajdonnevek kivételével a magyar teljesen fiktív tér.

7 Installáció, ventilátorok, fehér varrott zászlók (magyar, román)

8 Performance-videó, 2003

9 Ungvári-Zrínyi Kata; Bartha József; in: *Eight Present Artists* (kiállításorozat katalógusa) - Simon Emőke, Ungvári-Zrínyi Kata, B5 Stúdió, 2015

10 A marosvásárhelyi gesztenyeárus tankönyvek lapjaiba csomagolja a gesztenyét, a sütő oldalára mindig kitéve az épp aktuális kiadvány borítója...

11 További infók: http://www.kronika.ro/szines/falva_vetített_falvedok/print